

„Merre haladjunk?”

Egy könyv, melyet olvasnia, sőt komoly tanulmány tárgyává tennie kellene minden írástudó magyar embernek, mert bizony mondom, honunk számára hasznosabb könyv az utóbbi időkben nem igen jelent meg. Szerzője *Gelei József* — hála Istennek — most már újra a kolozsvári Ferencz József Tudomány Egyetem híres profeszora, anyaszentegyházunk fia. A szerző nemcsak azzal tett nemzetének nagy szolgálatot, hogy ezt a 211 oldalas kiváló művet mindnyájunk okulására megírta, hanem azzal is, hogy a könyv tiszta jövedelmét az utolsó fillérig egy „nemzetépítő szervezet” megteremtésére ajánlotta fel.

A közéletben, főképp a politikában igen sok bajt az alapfogalmak összezavarása okozza. A szerző a köztudatban összezavart fogalmakat biológiai és történelmi alapon tisztázza s már ezzel a tényével is kiszámíthatatlanul nagy szolgálatot tesz nemzetének.

A legnagyobb tárgyilagosságot épp azokon a kényes pontokon mutatja, amelyeken a legkönnyebb elfogultságba esni. Meggyőződéssel vallja, hogy a magyar fajta, különösen a székely, olyan szapora nép, hogy a török-tatárdulások során kipusztult területeket is mind jól be tudtuk volna népesíteni. Nem volt semmi szükség idegenek betelepítésére. S el lehetett volna kerülni azt a tragikusan fonákhelyzetet, hogy amíg az idegenek az országot előzönlöttek, a magyarok vagon és hajótételekben vándoroltak ki a Regátba és Amerikába. Természetes, hogy a biológiailag magyar nép áll szívéhez közelebb, az a faj, amely a hont szerezte és ezer éven át megtartotta. Fajszeretete azonban nem teszi elfogulttá. Megbecsüli és kellően értékeli a nemzetiségeket is, melyek közöttünk letelepedtek és a hont megtartani segítettek. Nem lát veszélyt abban, hogy a magyar velük összekeveredett s így mint Európa legtöbb történelmi népe, a magyar is kevert nép. „Azon a nézeten vagyok, — mondja — hogy bennünket ne a gyűlölet

és ne az ellenszenv vezessen a drága magyar vérünket magukban hordó és köztünk élő keverék egyénekek szemben, hanem vezessen odakerült vérünknek a szeretete“. Mélyen fájlalja azonban azt, hogy „minálunk ezt a keverékséget fajtánk kisemmizésére, vagy éppen aláadására, nemzeti érzésünk oktalanságának és alaptalanságának kimutatására használják fel“.

A külföldről jövő eszmeáramlatokkal szemben se elfogult, mint ahogy az ma sokak esetében divat, mert azt vallja, „hogy az eszmék értékét, nemzetépítő jelentőségét nem keletkezésük helye, hanem belső tartalmuk szabja meg“. Ezért ezt tanácsolja: „ami jó és ami nemzetépítő, haladéktalanul befogadni, de mindent sajátosságaink köntösébe átöltöztetni és adottságainkhoz idomítani“.

A nemzet élettani alapját a családban látja s ezért prófétai hangon sürget új és egészségesebb családpolitikát. A nő hivatását a családban jelöli ki. A feladat, ami ott reá vár, a nemzet jövője szempontjából nem kevésbé fontos, mint a férfié, aki a közélet mezején szolgálja hazáját. Sőt talán övé a fontosabb feladat, mert a jövőendő Magyarországot az anyák nevelik. Ezért reformot sürget a szerző a nőnevelés terén. A cifrázkodó, költekező, dologtalan és gyermekáldástól írtozó nőket a nemzeti közvagyon vámpírjainak nevezi. A Gracchusok anyját, Cornéliát, Szilágyi Erzsébetet és Lázár Fruzsínát állítja oda a magyar nőnevelés eszményétül. Az egészséges családi életet a nemzet szempontjából annyira fontosnak tartja, hogy a kötelező házasság gondolatához jut „oly formában, hogy minden önállósulásnak, közszolgálatba lépésnek és örökséghez jutásnak a családalapítás legyen első feltétele és minden anyagiakban való előhaladásnál a családtagok száma elsősorban vételessék figyelembe“. A magyar jövőendő útja: családalapítás!

Meglepő módon állapítja meg azt a hasonlóságot, mely a nemzet szervezete és az emberi test biológiai szerkezete között kétségtelenül fönnáll s a hasonlóságból az államkormányzásra von hasznos tanulságokat. Biológiai alapon épít fel egy munkaközösségi rendet, melynek megvalósításától valóban a nemzet boldogabb jövőendője függ. Így jut el ahoz a műnyelven selekciónak nevezett régi igazsághoz, hogy „a nemzet tagjai a közösségben végzendő feladataikat, munkáikat arravalóságuk szerint válasszák meg.“

A sorsközösségnek meggyőző biológiai magyarázatát adja. Fejtegetéseit követve rá kell döbbenünk arra, hogy az egész nemzet szempontjából mennyire káros azoknak a tevékenysége, akik egy

nemzet fiai között osztálypolitikát űznek. Mint ahogy az emberi szervezet egészsége az egyes szervek egészséges életfunkciójától függ, mert különben egyetlen egy szerv megbetegedése zavart okoz az egész szervezetben, úgy egészséges nemzeti élet is csak akkor képzelhető el, ha a nemzet minden tagja egyaránt boldogul. Nem élhetünk egymás nélkül. „Az iparos és kereskedő nem élhet az őstermelő gazda nélkül, a gazda életének nincs célja az ipar és kereskedelem nélkül, a kereskedelem pang felett ipar nélkül, az ipar önmagában fullad meg a kereskedelem tökéletessége nélkül stb.“

A nemzet kormányzatát csak a vérbeliek kezében látja jó helyen. „Valahányszor a történelem során idegeneket erőszakoltak reánk, alkotmányellenes uralmat varrtak nyakunkba, sorsunk soha se ment életérdekeink szerint.“ A közigazgatást a tisztviselők, főképp a vezető elemek felelősségtudatának fokozásával szeretné jobbá és gyorsabbá tenni.

Politikai életünk pártokra szakadozottsága mély szomorúsággal tölti el szívét s szigorú ítéletet mond fölötte. Azt, hogy a nemzet fiai különböző felekezetekhez tartoznak, nem tartja bajnak; „a többfelekezetűség adott következménye az emberek adott és veleszületett különbözőségének“. Csak az a hiba, hogy az emberek nem szívelelik meg Jézus parancsolatát a szeretetről.

A közösségi életben a kötelesség elvét a jog elve fölé helyezi s a jogrend helyébe kötelességrendet szeretne állítani. Biológiai alapon jut el annak az evangéliumi igazságnak a felismeréséhez, hogy a boldog közösségi élet első követelménye: próbáljuk először ne azt nézni, hogy mások mivel tartoznak nekünk, hanem azt, hogy mi mivel tartozunk másoknak.

A honismeretet és az anyafölddel való lelki kapcsolatok erősítését a nemzet jövője szempontjából épp úgy fontosnak tartja, mint nemzeti társadalmunknak katonás szellemben való megszervezését s a levante intézmény tovább fejlesztését. „Neveljük az egész nemzetet honvéddé“ — mondja, mint egykor Kossuth.

A nemzet ihletett prédikátorává magasztosul, amint egészségesebb nemzeti közszellemet és tisztább közerkölcsöt sürget s a hit életbevágó fontosságát hirdeti „Nincs erő, nincs cselekvéskészség, nincs elhatározás, nincs véghezvitel és nincs foganat és teljesülés hit nélkül“.

A nemzetnevelés újraszervezését égetően sürgős feladatnak

tartja. Tisztán látja az igazságot, hogy egy nemzet általános műveltségi színvonalát nem egyes kimagasló nagy tudósainak a száma, hanem a nép általános kulturális színvonala szabja meg. A nemzet őseréje a falusi parasztságban van. S mivel ép ez a társadalmi osztály van legkevésbé ránevelve a közösségi életre, ennek fiatalságára kíván legtöbb gondot fordítani. De nem felelkezik meg az iparos munkásság fiatalságáról se. Megfelelő nemzeti nevelés útján látja elháríthatónak azt a veszélyt, hogy a munkásság ismét idegen politikai érdekek áldozatául essék. A nemzetnevelést annyira fontosnak tartja, hogyha rajta állna, nevelői pályára másokat, mint jeles tanulókat, nem engedne. A felnőttek nevelésére népszerű keresztény nemzeti sajtót sürget, olyant, amelynek nincs felekezeti, vagy pártpolitikai célzata.

Nemzeti létünk és jövőnk alapja a munka s ezért azt mindenki számára erkölcsi kötelességnek tartja. Legnagyobb kincsünk, soha el nem tulajdonítható nemzeti valutánk a munka. „Egyedül csak szellemvilágunk és izmaink acél erejétől nem foszthat meg sem jó barát, sem ellenség s így azok alapján csak a munkát tudjuk akaratlunk, művelődésünk, összefogásunk és népességünk fejlesztésével szinte korlátlanul fokozni“. „Tisztán csak a munka az, mit befektethetünk a magyar életbe“. A régi közmondásnak, hogy a munka testileg-lelkileg nemesít, gyönyörű biológiai magyarázatát adja.

Amíg az egyik oldalon a munka az egyénnek a közzel szemben erkölcsi kötelessége, addig a másik oldalon a köznek is van kötelessége, az, hogy az egyént munkához juttassa „Első és legfontosabb kötelessége a köznek kivétel, de kivétel nélkül minden közösségi tagot munkához juttatni. Kötelessége a köznek mindenkit munkájáért a munka mennyiségi és minőségi értéke szerint ellenszolgáltatásban részesíteni“. A munkanélküli segély demoralizál, mint ahogy azt néhány állam esete mutatja, különben is a munkához szokott ember lelke egyenesen undorodik az ellenszolgáltatás nélkül kapott juttatásoktól.

Íme egy néhány rapszodikusán kiragadott gondolat nagy, nagy igazságok kis könyvéből! Mondhatom, a nemzet kátéjából! Csak azért írtam ezt a néhány gondolatot ide, hogy egy népszerű könyv tanulmányozására lapunk olvasóinak ezúton is némi ösztönzést adjak.

Dr. Csiki Gábor.

Emlékezés Csikesz Sándorra.

Közelebbről múlt egy éve, hogy Debreczenben Csikesz Sándort, a gróf Tisza István Tudomány Egyetem theologiai karának korán elhunyt tanárát eltemettük. Nem régen jelent meg a Csikesz Sándor Emlékkönyv első kötete és ez arra ösztönöz, hogy a Keresztény Magvető olvasói előtt róla megemlékezzem és az ő munkáira és egyéniségére figyelmüket felhívjam.

Csikesz Sándorhoz engem a barátság és a nagybecsülés érzelmei fűztek. Nem a közös szakma és nem is a közös vallás kötött engem hozzá, és nem is csak a kollegiálitás, vagyis az a tény, hogy egy egyetemnek voltunk tanárai, hanem az a nagybecsülés, amit érzek minden magyar ember iránt, — legyen az egyetemi tanár, vagy egyszerű munkás, — aki kiemelkedve az átlagból, nagy értelemmel, nagy szeretettel és nagy lélekkel végzi munkáját és minden munkájánál nemcsak az egyéni szempont, hanem ezen túl az általános magyar ügy, a magyar élet, magyar kultúra, és magyar népegyetemes szempontjai szerint él és cselekszik. Bár ilyen ember volt Csikesz Sándor, érzem, hogy e sűrű szavak túl általánosak ahhoz, hogy az ő egyéniségének jellegét megadják.

Csikesz Sándorral én egy kávéházi külön teremben szoktam találkozni egy szűkkörű asztaltársaság keretében. A társaság folytatása volt egy régi kollégiumi társaságnak, amelynek most ő volt a középpontja. Én Debreczenben idegen voltam és bár a debreczeni kollégiumi élet nekünk — volt kolozsvári diákoknak — ismeretes volt, mégis ezen kávéházi asztal mellett tárult ki előttem annak a hatalmas, évszázadokra visszamenő, magyar lélekből fakadó kultúrunknak az egész perspektívája, amit Debreczen jelentett évszázadokon át az egész magyar életnek. És Csikesz Sándor volt az az ember, aki uzsonnázás közben sziporkázta magából ki a múltnak e megvilágító fénysugarait, amit könyvekből csak évtizedek alatt lehetett volna összeszedni. Szórakozás volt, nem nehézkes könyvszagú tudomány, hanem élet. Ismerte Magyarország